

Anita Skelin Horvat

O jeziku i identitetima hrvatskih adolescenata

Srednja Europa, 2017., Zagreb, 186 str.

Knjiga Anite Skelin Horvat *O jeziku i identitetima hrvatskih adolescenata* objavljena je u biblioteci Sociokulturna lingvistika u izdanju Srednje Europe 2017. godine, a proizašla je iz autoričine doktorske disertacije. Podijeljena je u osam poglavlja: Tko su mladi?, Identitet/i, Jezik mladih, Ciljevi i metodologija istraživanja, Ispitanici, Upotreba jezičnih varijeteta, Kako mladi jezikom konstruiraju identitete? te Hrvatski adolescenti kao „vrsni sociolingvisti“. Na kraju je knjige „Zaključno“ kao zasebno poglavlje, a donosi autoričina završna razmatranja i buduće smjernice u istraživanjima. Također, knjiga sadrži iznimno bogato „Kazalo pojmova i imena“ te „Literaturu“. Na temelju provedenoga metalingvističkog istraživanja na srednjoškolcima u Splitu i Zagrebu, a u sklopu sociolin-

gvističke i lingvističko-antropološke teorije, Anita Skelin Horvat iscrpno prikazuje i interpretira složene procese konstrukcije i formiranja uglavnom grupnih identiteta kroz upotrebu lokalnih govora pokušavajući dati odgovor na glavno istraživačko pitanje svoga dugogodišnjeg rada o ulozi jezika za konstruiranje/iskazivanje identiteta kod mladih u Hrvatskoj.

U prvim trima poglavljima u okvirima različitih humanističkih disciplina detaljno se razrađuju teoretski pristupi jeziku i identitetu s posebnim osvrtom na kulturu mladih. Iako autorica mladima pristupa kao specifičnoj populacijskoj skupini „koja je izložena fizičkim, psihičkim, kognitivnim i emocionalnim promjenama u procesu prilagođavanja nesigurnome, dinamičnome i promjenjivome svijetu odraslih“ (str. 1.), jasno se određuje prema isključivom definiranju mladih kao jedinstvenog populacijskog korpusa na temelju biološke, kronološke ili društvene dobi. Kroz odabir glavnih teoretskih pravaca autorica naglašava kako je mladost kao životni period danas itekako izazovan analitički koncept u raznorodnim društveno-humanističkim istraživanjima, pa tako i u sociolingvistici.

Govoreći o mladima i njihovom osjećaju pripadnosti, Anita Skelin Horvat u svojoj knjizi naglašava fluidnost granica pojedinih populacijskih grupa i članstava u njima tvrdeći kako se koherentnost, stabilnost i jasna organiziranost populacijskih skupina kao istraživačka hipoteza također ne odražava u analitičkom i interpreta-

tivnom diskursu karakterističnom za ovo istraživanje. S druge pak strane, prema autoričinom promišljanju na temelju raznorodne teoretske literature, mladi čine „generacijsku grupu“ različitu od djece i odraslih te pod utjecajem suvremene i dominantne digitalne kulture može ih se smatrati i zasebnom skupinom specifičnih zajedničkih karakteristika. Diskutirajući kroz kulturno antropološki i sociološki diskurs, Skelin Horvat pristupa kulturi mladih u prvom redu kroz kulturnu teoriju i polazišta mnogih suvremenih autora, primjerice Halla i Whannela (1998.), te utvrđuje kako se kultura tinejdžera na jedinstven način može istraživati u verbalnim elementima, prvenstveno u slengu. Skelin Horvat stoga govori kako „[u] sociolingvističkim istraživanjima mladosti se pristupa analizirajući **jezik** kojim se služe s primarnom ulogom uspostavljanja međusobne sličnosti s drugim grupama mladih i stvaranja društvenih identiteta te istovremenog uspostavljanja razlika prema djeci i odraslima“ (str. 4.).

U sociolingvističkoj teoriji Skelin Horvat analitički koncept govora, jezika ili slenga sagledava kao važno obilježje grupa, stoga govor mladih u njezinoj analizi ima specifične obrasce, kao što su poseban rječnik, karakteristični fonološki, morfosintaktički, prozodijski i drugi jezični oblici. U tom pogledu jezik je prema Skelin Horvat na manifestnoj razini jedan od najvažnijih, ali sigurno najsnažniji način iskazivanja vlastitog statusa i identiteta u komunikaciji s vršnjacima i prijateljima.

Govoreći o identitetima i njegovim obilježjima, autorica, kao i većina suvremenih teoretičara, naglašava dinamičnost procesa identifikacije kroz mnogostrukost identiteta i prije svega kontekstualizaciju, koja obilježava suvremene, vrlo često fragmentirane i hibridne identitete današnjih generacija. Dinamiku u percepciji identiteta Drugih Skelin Horvat ilustrira i kroz Blommaertov (2005.) teoretski pristup, koji je upravo problematizirao razlike u percepciji heterogenosti i univerzalnosti vlastite grupe spram uniformiranosti i homogenosti Drugoga (str. 23.).

U poglavljima o identitetu i jeziku Skelin Horvat diskutira na koji način identiteti nastaju u grupnoj interakciji, te zaključuje kako se oni ostvaruju ponajprije u diskursu (str. 41.) upotrebom slenga, neologizama te dijalekatskim i nestandardnim jezičnim elementima. Svaka generacija, pa tako i mladi, prilagođava jezik svojim potrebama iskazujući grupnu pripadnost te koristeći specifičan rječnik, izraze i fraze, a promjenjivost i efemernost jezika posebno je vidljiva u slengu. Karakteristike su slenga, naglašava Skelin Horvat, upotreba novih riječi, naziva, izraza i pojmova koji nastaju vrlo brzo, ali se i brzo zamjenjuju drugim, novim riječima i izrazima. Tako jezik, tj. sleng mladih postaje bogat rječnikom iz popularne kulture koji je prisutan u, dominantnim za njihovu kulturu, medijima. Međutim ono po čemu jezik mladih postaje izuzetno zanimljiv jesu lokalni elementi, kroz koje se konstruira pripadanje lokalnoj jezičnoj zajednici, što uključuje specifičnosti i posebnosti, a doprinosi heterogenosti same skupine općenito.

Zanimljivosti slenga na komunikacijskoj razini mnogobrojne su, od njegove funkcije otpora društvenim normama do posebne vrste pobune spram dominantnih društvenih vrijednosti te u iskazivanju inovativnosti i trendova. Uloga je slenga i „imprisionistička i performativna“. Naime svrha je načinom govora, između ostalog,

impresionirati sugovornika vlastitom posebnosti i modernosti. Obilježja su slenga, kako autorica citira iz mnogih izvora, podjednako i zabava, i igra, i humor, kao i isticanje različitosti, slikovitost, zanimljivost, izbjegavanje klišeja, postizanje kratkoće i konciznosti, obogaćivanje jezika i tako dalje (vidi Patridge, 1971.).

Nakon izuzetno bogatog teoretskog presjeka, drugi dio knjige donosi deskriptivno-interpretativne analize prikupljenih podataka, koje uključuju analizu stavova i strategija mladih prema vlastitom govoru i jeziku te jezičnom ponašanju. Zbog mnogobrojnih specifičnosti i složenosti heterogene i dinamične, ali opet i prema određenim kriterijima i homogene populacijske grupe, Skelin Horvat analizirajući mlade iz Zagreba i Splita primjenjuje vrlo zanimljiv i jedinstven analitički algoritam temeljen podjednako na kvalitativnoj i kvantitativnoj metodologiji. U opisu istraživačkih instrumenata primjenjuje već spomenutu miješanu metodu unutar jedinstvenog istraživanja, kao i triangulacijske tehnike. Temeljno istraživačko pitanje upotpunjuje specifičnim istraživačkim pitanjima: Postoji li svijest kod mladih o različitosti jezičnih varijeteta? Služe li se jezikom kako bi istaknuli svoju pripadnost određenoj grupi ili se pak distancirali od neke grupe? Kakve stavove o pojedinim jezičnim elementima imaju mladi? Kako definiraju pojedine varijetete i stilove kojima se služe, tj. kojim se metalingvističkim elementima sami ispitanici služe?, na koje daje odgovor u zaključnim poglavljima knjige. Tako primjerice kroz analizu obilježja kulture mladih autorica govori o povezanosti glazbenih pravaca i slenga, načina odijevanja, tj. specifičnog imidža i slobodnog vremena kao važnih elemenata identiteta, koji se na specifičan način odražavaju u govoru mladih. Sljedeća razina analize odnosi se na upotrebu različitih jezičnih varijeteta u unaprijed zadanim situacijama te pitanja o jezičnom ponašanju. Deskriptivne statističke analize jasno pokazuju osobitosti u upotrebi kolokvijalnih i standardnih varijeteta te slenga u interakciji s obitelji, vršnjacima u školi, u javnim ustanovama i tako dalje.

Skelin Horvat u poglavlju „Hrvatski adolescenti kao ‘vrsni sociolingvisti’“ zaključuje kako su mladi poprilično svjesni varijabilnosti jezika, ali i njezine važnosti u komunikaciji. Analiza formalnosti i neformalnosti situacije pokazuje ovisnost jezika mladih i o kontekstu. Stoga Skelin Horvat zaključuje kako mladi upotrebljavaju poseban, u pravom smislu generacijski jezik u razgovoru s vršnjacima, koji karakterizira veći broj vulgarizama i psovki, zatim kolokvijalnih i dijalekatskih riječi te slengovskih izraza i riječi, različit od generacijskog jezika svojih roditelja. U zaključnom poglavlju autorica sažima svoje rezultate i propituje smjernice budućih istraživanja, koja bi se, sukladno njezinom mišljenju, trebala temeljiti na bogatijem etnografskom pristupu i dugotrajnom bivanju na terenu.

Knjiga Anite Skelin Horvat *O jeziku i identitetima hrvatskih adolescenata* zanimljiva je za sve one znanstvenike i studente te stručnu javnost koja u svoj fokus uključuje mlade i njihovu kulturu, prije svega zbog specifičnog pristupa tako osjetljivoj tematici, a kroz upotrebu različitih jezičnih varijeteta. Autorica analizirajući jezik na originalan način govori o životnim stilovima mladih u značajnom broju kulturnih domena, kao što su druženje s vršnjacima, slobodno vrijeme, škola i obitelj, intimni odnosi i slično. Stoga će ova knjiga biti zanimljiva mnogim istraživačima, bez obzira na to bave li se primarno obrazovanjem mladih ili sociološkim, psihološkim, etno-

loškim ili antropološkim analizama dominantnih kulturnih promjena u suvremenom kontekstu Hrvatske, dajući im jedinstvenu perspektivu, ovaj put iz sociolingvističkog kuta.

Lana Peternel

Znanstvena suradnica u Institutu za društvena istraživanja u Zagrebu